

Jegyzetek

1. *Orbán Balázs*: A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismeii szempotból. III. kötet. Háromszék. Pest, 1869. (A továbbiakban: *Orbán Balázs: Háromszék*), 158-159.
2. *Vofkori László*: Székelyföld útikönyve, I-II. Bp. 1998. (A továbbiakban: *Vofkori I-II.*), II. 445-47.
3. Székely oklevéltár 1219-1776. Szek.: *Barabás Samu*, Bp. 1934. (A továbbiakban: *Barabás: Székely oklevéltár*).; *Szabó Károly*: *Székely oklevéltár*. I. 1211-1519. Kolozsvár, 1872.; II. 1520-1571. Kolozsvár, 1876.; III. 1270-1571. Kolozsvár, 1890.; IV. 1264-1707. (A IV. kötetet sajtó alá rendezte Szádeczky Lajos, Kolozsvár, 1895. (A továbbiakban: *Székely oklevéltár, I-IV.*).; *Dr. Szádeczky Lajos*: Székely oklevéltár. V. 1296-1603. Kolozsvár, 1896.; VI. 1603-1698. Kolozsvár, 1897.; VII. 1696-1750. Kolozsvár, 1898. (A továbbiakban: *Székely oklevéltár, V-VII.*). Az idézett forrás: *Székely oklevéltár*, II. 222.
4. *Kiss Lajos*: Földrajzi nevek etimológiai szótára, I-II. Bp. 1997. Papolc.
5. *Székely oklevéltár, V.* 199-200.
6. *Vofkori, II.* 446.
7. Papolc történetének legfontosabb forrásai a falu mindenkori választott bírása, esküdtjei és a jegyző által vezetett jegyzőkönyv, amit a továbbiakban *Falukönyvnek* jelzek. Másik fontos forrásom az egyházmegye (Erdélyben így hívták a választott presbiteri testületet) jegyzőkönyvei és iratai. Ezt a következőkben *Presbiteri jegyzőkönyvnek (jky.)* nevezem. A vonatkozó bejegyzés: *Falukönyv*, 1865. december 31.
8. *Falukönyv*, 1860. október 19.
9. *Székely oklevéltár, II.* 213-215.
10. *Székely oklevéltár, II.* 213-215., 222.
11. *Kiss Lajos* i. m.
12. *Orbán Balázs: Háromszék*, 158-159.
13. Földes Lajos adatközlőm 1905-ben született Papolcon. A tőle származó „etimológiát” 1997-ben rögzítettem. Ekkor 92 éves volt.
14. Bede Sándor tanító papolci illetőségű volt. Itt született, itt tanított, s egész életében foglalkozott a falu történetével. Emlékíratai, feljegyzései, az általa által tanulmányozott történelmi forrásokról készített jegyzetei a család tulajdonában vannak. Feljegyzéseinek használata nélkül ez a falutörténet meg sem születhetett volna. Ezt követően nevének megemlékezésével hivatkozom hátrahagyott irataira.
15. *Orbán Balázs: Háromszék*, 159.

16. *Balás Gábor: A székelyek nyomában*, Bp. 1984. (A továbbiakban: *Balás, A székelyek nyomában*). 148.
17. *Székely oklevéltár, II.* 213-215.
18. Uo. 215-224.
19. 1495-ből már oklevél tanúskodik a székely birtokok, s ezzel együtt a székely jogok árusításáról. Lásd: *Barabás: Székely oklevéltár*; 164-165. Mindezekről lásd még: *Jakó Zsigmond: A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei (1289-1484) I. k. (1485-1556) II. k.* Bp. 1990. II. k. 4926., 5035. számú okleveleket.
20. *Székely oklevéltár, V.* 199-200.
21. Idézi: *Balás, A székelyek nyomában*, 149.
22. Bethlen Gábor lustrája a kolozsvári Állami Levéltárban.
23. *Imreh István: A törvényhozó székely falu.* Bukarest, 1983. (A továbbiakban: *Imreh, A törvényhozó székely falu*) 375. A problémakörre lásd még: *Imreh István: A rendtartó székely falu.* Bukarest, 1973.; *Imreh István: Székelyek a múlt időkben.* Bp. 1987.; *Imreh István: Erdélyi hétköznapiak 1750-1850.* Kriterion, 1979.
24. *Imreh, A törvényhozó székely falu*, 375.
25. „Aminthogy ennek előtte is végezte volt Papolcfalva...” – kezdődik az 1733-as falutörvény, ami a rendtartás korábbi meglétére, szokásos voltára utal. *Imreh, A törvényhozó székely falu*, 375.
26. Uo.
27. *Imreh, A törvényhozó székely falu*, 371-378.
28. Bethlen Gábor lustrája a kolozsvári Állami Levéltárban.
29. *Vofkori*, II. 446.
30. Uo.
31. *Dányi Dezső és Dávid Zoltán szerk.: Az első magyarországi népszámlálás.* Bp. 1960. Papolc.
32. *Vofkori*, II., 446.
33. *Az 1850. évi erdélyi népszámlálás.* Bp. 1983. KSH Levéltára. A bevezetőt írta Dr. Dávid Zoltán.
34. Magyar Statisztikai Közlemények – a népszámlálások vonatkozó kötetei. (A továbbiakban: MSK+ a népszámlálás évszáma) Összesítő adatok a korábbi népszámlálásokról: MSK, 1910.
35. MSK, 1881.
36. MSK, 1890.
37. MSK, 1900.
38. MSK, 1910.
39. *Vofkori*, II., 446.

40. Uo.
41. *Dr. Szádeczky Lajos: A székely határőrség szervezése 1762-64-ben.* Okirat-tárral (1761-1790). Bp. 1908., 820.
42. *Székely oklevéltár, VII.*, 52-53.
43. Bede Sándor gyűjtése.
44. *Falukönyv*, 1749.
45. Bede Sándor gyűjtése.
46. *Az 1850. évi erdélyi népszámlálás.* Bp. 1983. KSH Levéltára. A bevezetőt írta Dr. Dávid Zoltán.
47. Bede Sándor gyűjtése.
48. *Falukönyv*, 1859. Március 24.
49. MSK, 1890-1900.; *Presbiteri jkv.* 1895. december 31.
50. MSK, 1910.
51. *Imreh, A törvényhozó székely falu*, 374. 12. Punctum.
52. *Balás, A székelyek nyomában*, 215.
53. *Presbiteri jkv. Presbiteri jkv.*, 1846. március 25.
54. *Imreh, A törvényhozó székely falu*, i. h.
55. Uo.
56. Uo.
57. Az 1820-as erdélyi úrbérrendezés iratanyaga: Magyar Országos Levéltár, *Conscriptio Czirákyana* (Az 1819-1820. Évi úrbéri összeírás). Ma már mikrofilmen tanulmányozható. Háromszék falvainak iratai a 25 721-25 723-as tekercseken. Papolc anyaga sértetlenül megmaradt.
58. *Conscriptio Czirákyana*, Papolc.
59. Uo.
60. *Potsa József: Háromszék vármegye.* Emlékkönyv Magyarország ezeréves fenállása ünnepére. Sepsiszentgyörgy, 1939.; A Marosvásárhelyi Iparkamara statisztikai adatai. Marosvásárhely, 1895.; Bede Sándor gyűjtése.
61. Bede Sándor gyűjtése.
62. Bede Sándor gyűjtése.; *Potsa József* i. m.
63. *Imreh, A törvényhozó székely falu*, i. h.
64. *Conscriptio Czirákyana*, Papolc.
65. *Potsa József: Háromszék vármegye.* Emlékkönyv Magyarország ezeréves fenállása ünnepére. Sepsiszentgyörgy, 1939.
66. *Falukönyv*, 1835. november.
67. *Presbiteri jkv.*, 1913. április 13.
68. *Presbiteri jkv.*, 1864. november 15.
69. Bede Sándor gyűjtése és visszaemlékezése.
70. Papolc egyházi életének felvázolásához használtam: *Boros Fortunát: Fe-*

rencrendiek a Székelyföldön. In: Jubileumi Emlékkönyv. Sepsiszentgyörgy, 1929.; *Eröss József: Háromszék vármegye telepedési története.* In: Sepsiszentgyörgyi Múzeum Emlékkönyve, 1923.; *Juhász István: Székelyföldi református egyházmegyék.* Kolozsvár, 1947.; *Orbán Balázs i. m., Vofkori i.m. Szádeczky Kardos Lajos: A székely nemzet története és alkotmánya.* Bp. 1927. Bede Sándor gyűjtését, és természetesen a helyi református gyülekezet levéltárát.

71. *Presbiteri jkv.* A panaszlevelt 1772. Május 4-én vezették a gyülekezet jegyzőkönyvébe.
72. *Presbiteri jkv.* A vizitáció megállapításai, 1790. január 12.
73. *Presbiteri jkv.*, 1768-1769 évi bejegyzések a sátoros ünnepek előtti ülésekből.
74. *Presbiteri jkv.*, A legációról szóló bejegyzések 1774-1777. Évekről.
75. *Presbiteri jkv.*, 1842. március 12., 1842. május 25.
76. *Presbiteri jkv.*, 1884, húsvét előtt.
77. *Presbiteri jkv.*, 1779. április 15. A vizitáció jegyzőkönyve megemlíti az 1749-es, 1756-os és 1774-es inventáriumot is.
78. *Presbiteri jkv.*, 1916. május 7. Vizitációs jegyzőkönyv.
79. *Presbiteri jkv.*, 1742-es vizitáció és inventárium.
80. *Presbiteri jkv.*, 1756-os vizitáció és inventárium.
81. *Presbiteri jkv.*, 1736.
82. *A papolci gyülekezet levéltára.* A háromszéki esperes körlevele 1709-ből.
83. *A papolci gyülekezet levéltára.* 1702. És 1717. évi főhatósági körlevelek a képzésről.
84. *A papolci gyülekezet levéltára.* 1709-es körlevél a képzésről.
85. *Presbiteri jkv.*, 1732. február 19.
86. Uo.
87. *A papolci gyülekezet levéltára.* Képzési körlevelek 1843-1844-ből.
88. Uo. Görög György orbai esperestől Képzési körlevelek 1864-65-ből.
89. *Presbiteri jkv.*, 1893. július 30.
90. Uo. 1779. április 15.
91. Uo. 1889. szeptember 16.
92. Uo.
93. Uo.
94. Uo. 1894. február 25.
95. Uo. 1908. április 12.
96. Uo. 1863. és 1896 évi jegyzőkönyvek.
97. Uo. A harangozó kötelezettségei 1875- ből és 1883-ból.
98. Uo.

99. Uo.
100. *Presbiteri jkv.*, 1883. április 29.
101. *Presbiteri jkv.*, 1908. március 31.
102. *Presbiteri jkv.*, 1917 decemberében a harangozás mikéntjéről.
103. *Orbán Balázs: Háromszék*, 159.
104. Uo.
105. *Presbiteri jkv.*, 1762. évi bejegyzés.
106. A gyülekezeti élet leggyakrabban visszatérő vitatott kérdése. Alig tudnánk felsorolni néhány évet, amikor vizsály, panasz ne kerekedett volna e kérdésben.
107. *Presbiteri jkv.*, 1774. május 24. és 1775. március 14.
108. *Presbiteri jkv.*, 1794 márciusi bejegyzés.
109. *Presbiteri jkv.*, 1805 decemberi bejegyzés.
110. *Presbiteri jkv.*, 1806. évi bejegyzések.
111. *Presbiteri jkv.*, 1810. január 23.
112. Uo.
113. *Presbiteri jkv.*, 1839-es évi bejegyzés.
114. *Presbiteri jkv.*, 1871-es bejegyzés.
115. *Presbiteri jkv.*, 1875. augusztus 25.
116. *Presbiteri jkv.* Egyháztanácsi döntés 1881-ből.
117. *Presbiteri jkv.*, 1878. november 10.
118. *Presbiteri jkv.*, 1881. december 31,
119. *Presbiteri jkv.*, 1884. november 12.
120. *Presbiteri jkv.*, 1890. január 12.
121. *Presbiteri jkv.*, 1892. szeptember 25.
122. *Presbiteri jkv.*, 1893. február 5.
123. *Presbiteri jkv.*, 1994. március 7.
124. *Presbiteri jkv.*, 1894. augusztus 19.
125. *Presbiteri jkv.*, 1895. július 14.
126. *Presbiteri jkv.*, 1895. június 5.
127. *Presbiteri jkv.*, 1895. július 11.
128. *Presbiteri jkv.*, 1896. május 20.
129. *Presbiteri jkv.*, 1899. augusztus 28.
130. *Presbiteri jkv.*, 1894. március 7.
131. *Presbiteri jkv.*, 1894. november 4.
132. *Presbiteri jkv.*, 1895. november 9.
133. *Presbiteri jkv.*, 1877. február 25.
134. *Presbiteri jkv.*, 1901. december 8.
135. *Presbiteri jkv.*, 1907. március 10.

136. *Presbiteri jkv.*, 1907. március 10., március 29.
137. *Presbiteri jkv.*, 1907. április 14., június 20.
138. *Presbiteri jkv.*, 1924. március 28.
139. *Presbiteri jkv.*, 1894. március 7.
140. *Presbiteri jkv.*, 1895. januári bejegyzés.
141. *Presbiteri jkv.*, 1895. március 14.
142. *Presbiteri jkv.*, 1897. június 20.
143. *Presbiteri jkv.*, 1897. júniusi bejegyzés.
144. *Presbiteri jkv.*, 1896. április 7.
145. *Presbiteri jkv.*, 1896. július 15.
146. *Presbiteri jkv.*, 1959. október 25.
147. Orbán Balázs nem tett említést címeres sírkövekről. Az emléktáblán a címer már elemezhetetlenül megkopott.
148. *Presbiteri jkv.*, 1896. október 25.
149. *Presbiteri jkv.*, 1897. augusztus 8.
150. *Presbiteri jkv.*, 1943. május 16.
151. *Presbiteri jkv.*, 1915. május 9.
152. *Dr. Szádeczky Lajos: A székely határőrség szervezése 1762-64-ben.* 820.
153. *Imreh, A törvényhozó székely falu,* 51-60.
154. *Falukönyv,* 1883. évi bejegyzések a közmunkákról.
155. *Dankanits Ádám: Az oktatásügy kezdetei a Székelyföldön.* i.h.
156. *Presbiteri jkv.*, 1759. február 15.
157. *Presbiteri jkv.*, 1846. február 15.
158. *Presbiteri jkv.*, 1859. november 27.
159. *Presbiteri jkv.*, 1840. november 30.
160. *Presbiteri jkv.*, 1790. január 12. Az egyházi főhatóság körlevele e tárgykörben megtalálható a Kolozsvári Egyházi Gyűjtőlevéltárban.
161. *Presbiteri jkv.*, 1840. november 30.
162. *Presbiteri jkv.*, 1842. május 16.
163. *Presbiteri jkv.*, 1863. augusztus 30.
164. *Presbiteri jkv.*, 1846. február 11.
165. *Presbiteri jkv.*, 1859. november 27.
166. *Presbiteri jkv.*, 1864. november 15.
167. *Presbiteri jkv.*, 1859. november 27.
168. *Presbiteri jkv.*, 1810-es inventárium az iskoláról. Lásd még: *Presbiteri jkv.*, 1846. február 11., 1857. április 23., 1871. november 28.
169. *Presbiteri jkv.*, 1859. január 24.
170. *Presbiteri jkv.*, 1871-es vizitációs bejegyzések a jegyzőkönyvben.
171. Az iskoláztatással kapcsolatos rendelkezéseket, voltak azok az egyházi fő-

hatóságtól, a világi igazgatási szervektől, vagy a későbbi minisztériumoktól származóak, a gyülekezet életéről tudósító presbiteri jegyzőkönyvbe mindig bevezették az egyházmegye jegyzői. Lásd: *Presbiteri jkv.*, 1840. november 30., 1870. november 19., 1882. augusztus 7.

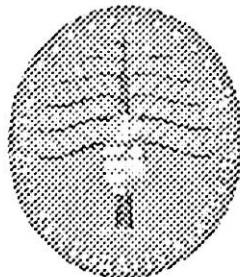
172. *Presbiteri jkv.*, 1854. április 7.
173. *Presbiteri jkv.*, 1873. január 6.
174. MSK, 1910.
175. *Presbiteri jkv.*, 1843. május 17.
176. *Presbiteri jkv.*, 1768-as bejegyzés.
177. *Presbiteri jkv.*, 1798-as bejegyzés.
178. *Imreh, A törvényhozó székely falu*, i. h.
179. *Falukönyv*, 1918 decemberi bejegyzés. Papolc néprajza elsősorban a helybeli lakosok elmondására, önálló gyűjtésre épül. Adatközlőim voltak: Bede Sándor, Kelemen József. Mindketten hatalmas mennyiségű emléket gyűjtöttek össze Papolcra, s azt írásban is rögzítették. Mindkettejük gyűjteménye családi tulajdonban van. Adatközlőim voltak még: Földes Lajos (1897-1988), Csorja Ferencné Bagoly Ida (1900-1997), Bede Barnabás (1912-), Bede Lajos (1930-).
180. Kelemen József, Csorja Ferencné, Mikola Lajos, Csorja Ferenc visszaemlékezései, Bede Sándor feljegyzései alapján.
181. *Presbiteri jkv.*, 1915. április 2.
182. *Presbiteri jkv.*, 1916. április 21.
183. *Presbiteri jkv.*, 1917. június 17.
184. Visszaemlékezések alapján.
185. *Presbiteri jkv.*, 1817. június 17.
186. A székely hadosztálynak volt a katonája
187. Csorja Ferencné, Földes Lajos, Bede Barnabás és Bede Lajos visszaemlékezése.
188. A papolciak visszaemlékezései.
189. A Közbirtokosság 1927-ben azért szűnt meg működni, mert a román állam kisajátította a vagyonát, állami kezelésbe vette.
190. Bede Sándor visszaemlékezései.
191. Bede Sándor visszaemlékezései.

A kötet megjelenését támogatták

Balmazújváros Önkormányzata
Dr. Csihák György - Torony
Dr. Endreffy Ildikó - Nyíregyháza
Dr. Garai István - Kiskunfélegyháza
Debreceni Egyetem Történelmi Intézete
Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata
Gerzson Pál - Budapest
Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés Elnöke
Hajdúböszörmény Polgármesteri Hivatala
Igazságügyi Minisztérium
Illyés Közalapítvány
Komáromi István - Kunszentmárton
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alap Levéltári Kollégiuma
Nyíregyháza Város Önkormányzata
Polónyi Kornél - Balatonfüred

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Az Erdély-történeti Alapítvány eddig megjelent könyvei

Erdély-történeti könyvek:

- 1. Előadások és tanulmányok Wesselényi Miklósról**
- 2. A szabadság Debrecenbe költözött**
- 3. Fejedelmek - forradalmak - vasutak**
- 4. Nincs a víznek rakoncája**
- 5. Udvarhelyszék parasztvallomásai 1820-ból**
- 6. Marosszék parasztvallomásai 1820-ból**

Székely falvak:

- 1. Altorja**
- 2. Papolc**

